

DINA E MEL NAKON NIZA USPJEŠNIH KONCERTATA DILJEM EUROPE GLAZBENI DUO OVOG L

SVOJIM SU ARANŽMANIMA I NADOPISALE ARBANAŠK

Nova intendantica "Igara" Martina Filjak već je bila upoznata s našim projektom, a ove godine pozvala nas je da sudjelujemo u njihovom novom world music i jazz ciklusu. Sretne smo jer ćemo nastupiti u punom sastavu, zajedno s Miroslavom Tadićem i Yvette Holzwarth i dakako Edinom Karamazovim. Za nas je nastup na Dubrovačkim ljetnim igrama, uz cjelovečernji nastup na Hrvatskoj radioteleviziji koja je snimila naš koncert na Sunčanoj strani Prisavlja, zasigurno kruna ovog projekta, rekla je Bušić

Nikolina LUCIĆ

Glazbeni duo Dina e Mel, Zdranima poznatiji kao Dina Bušić i Melita Ivković, nakon niza uspješnih koncerata diljem Europe ovog će ljeta nastupiti na najpoznatijoj domaćoj kulturnoj pozornici - 75. Dubrovačkim ljetnim igrama, gdje će se publici predstaviti svojim autorskim etnomuzikološkim projektom "Bërbili" (Slavu), koji je od zaborava sačuvao pjesme zadarskih Arbanasa. Dina e Mel u suradnji s iskusnim glazbenim istomišljenicima, uključujući Edina Karamazova, Miroslava Tadića i Yvette Holzwarth, izvode pjesme na arbanaskom govoru, koji se prema UNESCO-u, danas smatra jednim od najugroženijih u Europi. Istodobno sačuvavši staro i stvarajući novo, u njihovim aranžmanima arhaične pjesme bivaju obojene različitim utjecajima koje svojom sudbinom, životnim iskustvom i glazbenim etnosom u njih ugrađuju same glazbenice.

Album je inače snimljen još 2018. godine u crkvi Marijina uznesenja na otoku Zlarinu, a album je objavljen 2020., no i godinama nakon službenog objavljivanja, ove skladbe i dalje bude emocije kod slušatelja.

S ciljem razvoja publike, a po uzoru na velike svjetske festivale klasične glazbe, unutar Dubrovačkih ljetnih igara pokrenut je Ciklus World Musica i Jazza koji će ponuditi jedinstvene kulturno-umjetničke doživljaje. Svoje mjesto u sklopu ciklusa pronašao je tako i etnomuzikološki autorski projekt Dine Bušić i Melite Ivković "Bërbili". Upravo nam je ova vijest poslužila kao povod za razgovor s ove dvije umjetnice, koje već godinama svoju strast za glazbom uspješno spajaju sa "svakodnevnim" karijerama u javnom servisu - Bušić kao pročelnica gradskog Odjela za kulturu i sport, a Ivković kao ravnateljica Koncertnog ureda Zadar.

Harmonija Brazila i Arbanasa

"Bërbili" sa sobom nosi vrlo daleke odjeke Mediterana i Balkanskog poluotoka, duh i melodiju meduratskih talijanskih kancona, ritmove dječjih brojalica i uspavanki, ugodaje svećanih pjesama što se pjevaju na dan kada zajednica slavi svoju zaštitnicu. Samo je dijelom tu riječ o naslijeđu,

Duo je nastupao na mnogim europskim pozornicama

a mnogo više o potrebi da se očuva dar i talent nasljeđivanja, da se nadopunjuje i nadograđuje to veliko iskustvo, malenog arbanaskog svijeta.

- Nova intendantica "Igara" Martina Filjak već je bila upoznata s našim projektom, a ove godine pozvala nas je da sudjelujemo u njihovom novom world music i jazz ciklusu. Sretne smo jer ćemo nastupiti u punom sastavu, s Miroslavom Tadićem i Yvette Holzwarth i dakako Edinom Karamazovim. Za nas je nastup na Dubrovačkim ljetnim igrama, uz cjelovečernji nastup na Hrvatskoj radioteleviziji koja je snimila naš koncert na Sunčanoj strani Prisavlja, zasigurno kruna ovog projekta, započela je Bušić.

- Zajedno smo počele raditi još 2011. godine, a naš duo je nastao iz zajedničke ljubavi prema brazilskoj glazbi. Otkrile smo zajedničku sklonost prema novim, ali i starim žanrovima brazilske glazbe, kao što su bossa nova, samba, a koji su zapravo kombinacija tradicionalne brazilske glazbe kroz utjecaje klasične i jazz harmonije. Zato nam je prirodno došao prijelaz s tradicijskog brazilskog na arbanaski tradicijski izričaj, koji je potkovan Dininom obiteljskom poviješću. Maximiljana Barančić, kao svojevrsna je kuma ovog projekta Dinu, pozvala na promociju svog udžbenika arbanaskog govora i tada smo zapravo po prvi put izvodile stare pjesme koje je Dina snimila još 2000.

godine kao muzikolog istraživač ali i arbanaska, i tada razgitali malobrojnu ali emotivnu arbanasku publiku, dodala je Ivković, rekavši kako je prva inscenacija arbanaskih pjesama imala brazilski stih.

- Ima jedan jako zgodan

citrat koji je jedna diplomantica Stanforda i američka novinarka Emily Gray napisala za ugledni višjezični web-portal Kosovo 2.0. koji možda najbolje opisuje naš projekt "melodije arbanaskih kuhinja i pretvorile su u skladbe

za koncertne dvorane", nadovezala se Bušić, rekavši kako su pjesme dobile takav karakter zahvaljujući ponajprije Melitinim aranžmanima, ali i intervencijama Tadića i Karamazova.

Dina i Melita su tako svojim

aranžmanima i izričajem nadopunile i nadopisale arbanasko glazbeno iskustvo i u ona prazna mjesta i sive zone zaborava upisale vlastitu interpretaciju, estetsku vjeru i fascinaciju. Ovo je glazba živoga iskustva, a ne nejasne ili pretpostavljene glazbene prošlosti, u koju su upisane riječi i uglavnom jednostavne prozodijske forme jednoga tajnog jezika - kako je Miljenko Jergović zapisao u tekstu u knjižici albuma.

Očuvanje rijetke baštine

- Tajna naše uspješne suradnje je u međusobnom poštivanju i uvažavanju. Ne forsiramo ništa, puštamo sve procese da idu svojim prirodnim tokom, puno ulažemo u razgovore, zajednička promišljanja, kako konceptata tako i aranžmana, ne idemo dalje dok ne postignemo konsenzus i zato pjesme i projekti rastu polako, ali kvalitetno.

Ja sam na početku našeg rada u brazilsku glazbu ušla zbog jezično-melodijskog izričaja, a Melita zbog harmonijsko-ritmičkog. Ta se komponenta krije i u ovom projektu, a najvažnije nam je bilo da sirove materijale koje sam ja početkom milenija snimala radeći sa svojom obitelji, ipak ne obradimo tako da ih izvorni slušatelji i baštinci starih arbanaskih pjesama

Uz pomoć svojih Arbanasa došla je do nekoliko pjesama na arbanaskom

JETA OČEKUJE NASTUP NA NAJPOZNATIJOJ DOMAĆOJ KULTURNOJ POZORNICI

NAJPOZNATIJOJ DOMAĆOJ KULTURNOJ POZORNICI MELITA IZRIČAJEM NADOPUNILE KOGLAZBENO ISKUSTVO

Na jednoj se podsvjesnoj razini uvijek vraćamo stilovima koje volimo i klasičnoj glazbi u kojoj smo obje stasale. Uzor su mi bili i ostali kompozitori koji su se bavili tretmanom folklornog materijala. Brazil se i daje čuje u našim sinkopiranim ritmovima, mada su i brazilski glazbenici pod utjecajem nekih drugih stilova

Melita Ivković

više ne mogu prepoznati, pojasnila je Bušić.

Kada ih je Maximiljana Barančić pozvala da nastupaju, Bušić je već imala iskustva u otkrivanju arbanaških tradicijskih pjesama kroz studentske zadatke na zagrebačkoj Akademiji.

- Ta je priča isprepletana povijesno-političkim kontekstom, kada arbanaški, posebice nakon Drugog svjetskog rata nije bio poželjan za pružavanje, a katkada ni govorenje u javnosti. Odrasla sam u obitelji u kojoj se arbanaški govorio, ali samo kada se raspravljalo o temama koje nisu bile za dječje uši. Bio je to "tajni govor" moje bake, djeda i mame. Također, arbanaške pjesme nisu se često izvodile, ali su živjele duboko unutar obitelji, jer na moju prvi upit, baka i djed, a zatim i drugi Arbanasi poput Učija Perovića, Ane Perović, Nina Vladovića Relje, Klare Mazi-je i drugih, su mi otkrili malu škrinjicu s blagom. Danas na sreću živimo u vremenu kada baštinu možemo sačuvati od izumiranja i valorizirati je na adekvatan način. Ono što je najveća vrijednost našeg rada i posljedično razlog zašto nas se i poziva na toliko puno profiliranih festivala, je činjenica da smo obradile glazbenu sirovinu koju nitko do danas nije taknuo, dodala je Dina, rekavši kako su njihove pjesme uz egzotičan govorni izričaj i činjenicu da se na europskoj, ali i lokalnoj razini još uvijek nedovoljno zna o povijesti i tradicijama Arbanasa, praviamac za probranu publiku.

Glas o Zadru i Arbanasima

- Čim smo ušle u projekt "MOST" koji je financiran od strane EU kroz program Kreativna Europa, otvorila su nam se mnoga vrata jer se radi o projektu koji povezuje festivale, producente i umjetnike

Melita Ivković
i Dina Bušić

Ovo ljeto Dina e Mel nastupit će na 75. Dubrovačkim ljetnim igrama

s područja cijelog balkanskog poluotoka. Ponosne smo jer smo kroz taj projekt ali i druge projekte poput Erasmus plus projekta te pojedinačne suradnje, do danas u više od 10 zemalja Europe, pronijele glas o našem Zadru, Arbanasima i baštini koja ima nevjerojatnu vrijednost. O Arbanasima u Italiji zna se puno više nego o zadarskim Arbanasima, naročito njihovoj glazbi.

- Uz činjenicu da je Zadar u malom vremenskom razdoblju prošao kroz brojne političke promjene i razaranja, čudo je da se išta moglo i sačuvati. Najvrjedniji segment ovog projekta jest to da smo danas, u poziciji dijeljenja ovog gotovo zaboravljenog glazbenog znanja, sa svima koji su zainteresirani, kako putem radionica tako i

dijeljenjem albuma na svim mogućim platformama diljem svijeta, rezimirala je Bušić.

- Osim što to jest mali spomenik onome njeznom blagu koje je svibnja 1726. dopremljeno u Zadar, riječ je o dvostrukom daru, jer zadarski su Arbanasi dobili svoju malu pjesmaricu, koja je, među ostalim, i podsjetnik koliko im je, pogotovo danas, važno učiti i znati svoj stari jezik, a mi ostali dobili smo na dar zadarske Arbanase i njihovu kulturu kao blago svojega blaga, dušu svoje duše" još je jedan citat Miljenka Jergovića na koji su umjetnice ponosne.

- Ja sam u međuvremenu nastavila istraživanje i uz pomoć mojih Arbanasa došla do još nekoliko pjesama na arbanaškom, a Melita je obradila nekoliko prekrasnih novih

instrumentalnih komada, dodala je Bušić, na što se Ivković nadovezala istaknuvši kako je obradila instrumentalne melodije s područja Skadarskog jezera, odakle su Arbanasi i stigli u Zadar.

Balkanski folklor i moderni ritmovi

- To već neko vrijeme sviramo na koncertima, tako da smo već završili pola novog albuma, dodala je Ivković, koja s Bušić radi na daljnjem istraživanju repertoara.

- Ako želite revalorizirati tradicijsku glazbenu baštinu 19. i 20. stoljeća u Zadru, onda se s obzirom na tešku sudbinu našeg grada, poput arheologa, morate baviti krhotinama, uspomenu, mišljenja je Bušić. Znala je, dodaje,

Arbanaški je govor jedan od najugroženijih u Europi, zbog čega je blago koje su Dina i Melita iznijele u javnost od neprocjenjive vrijednosti.

- Kada smo prvi put nastupile u Tirani, koncert smo započele bossa novom i zatim prešle na arbanaške pjesme. Prijelaz je odmah izazvao komešanje u publici i efekt iznenađenja doveo je do uistinu ovacija u publici, dodala je Ivković, dok je Bušić naglasila kako je koncert režiran tako da započinje sa starim fotografijama Arbanasa (Ante Brkana ali i obiteljskih fotografija) te glazbenom podlogom izvornih pjevača, Arbanasa koje je snimala sama te koje je snimao Bernard Kotlar, jedan od najznačajnijih lokalnih sakupljača arbanaške baštine, a što svaki put gane publiku.

Suradnja s dva poznata imena

- Mi smo zapravo samo jedne od mnogih koje folklor spajaju s modernim izričajima, a mediteranska i balkanska je tradicija naročito bogata i pogodna za takve aranžmane. Danas je zapravo teže odabrati svoj vlastiti, autentični izričaj, više nego smjer djelovanja, mišljenja je Ivković.

Miroslav Tadić i Edin Karamazov, dva izvrsna glazbenika, bave se glazbenim materijalima koji su rijetki, zbog čega ih je "Slavuj" odmah privukao.

- Ja sam s Edinom prvi put svirala prije više od 20 godina, kada se on vratio živjeti u Zagreb, a u to vrijeme Dina ga je upoznala radeći kao producentica koncerata i glazbenih televizijskih prijenosa njegovih koncerata. Miroslava smo upoznale kada nas je pozvao na Prvić gdje boravi ljeti i angažirao da sviramo koncert još u fazi bossa nove. Prekrasna je ta činjenica da su se obojica svojom inicijativom upustili u ovu suradnju, rekla je Ivković, koja s Bušić ovog ljeta nastupa na nekoliko koncerata.

- S obzirom na naše rasporede i karijere, nastupe smjestimo gotovo isključivo u ljetni period, kada je i ovaj, na Dubrovačkim ljetnim igrama. Iza nas već je nastup na najvećem regionalnom glazbenom festivalu - Exit. Imali smo i nastup u Vežspremu, kada je nosio titulu Europskog grada kulture, Budimpešti, Kölnu, Bologni, Moliseu, Calabriji, a uz pomoć projekta MOST bile smo delegati na najvećem svjetskom sajmu World Musica, WOMEX-u u Španjolskoj, istaknula je Bušić. Osim što nastupaju na festivalima, često su u prilici prezentirati glazbenu povijest zadarskih Arbanasa, sudjelovati na panelima i raspravama o opstanku glazbe na ugroženim govorima i jezicima. Prvi sljedeći nastup im je u ožujku u Toscanu, a zatim slijede Evora u Portugalu i Brno u Češkoj.

Ako želite revalorizirati tradicijsku glazbenu baštinu 19. i 20. stoljeća u Zadru, onda se s obzirom na tešku sudbinu našeg grada, poput arheologa, morate baviti krhotinama, uspomenu predajom

Dina Bušić

vrijednost materije koju obrađuje, mada godinama nije razmišljala o eksploataciji istog, bez dobrog glazbenog partnera. Našavši u Meliti takvog partnera, ovaj projekt, nije samo priča o glazbi već i priča o međusobnom povjerenju i poštivanju ovih dviju umjetnica.

- Na jednoj se podsvjesnoj razini uvijek vraćamo stilovima koje volimo i klasičnoj glazbi u kojoj smo obje stasale. Uzor su mi bili i ostali kompozitori koji su se bavili tretmanom folklornog materijala. Brazil se i daje čuje u našim sinkopiranim ritmovima, mada su i brazilski glazbenici pod utjecajem nekih drugih stilova, rekla nam je Ivković.

- Često, kad nastupamo u mjestima gdje su albanski i arbanaški nepoznanice, pitaju nas sviramo li fado. To nam je i kompliment jer smo kroz aranžmane, stilski pristup i način interpretacije, sviranja i pjevanja, zapravo uspjele povezati cijeli Mediteran od Istanbula sve do Lisabona, ispričala je Bušić.